

# LÄRARHANDLEDNING - DEMOKRATI OCH YTTRANDEFRIHET

*Demokrati och yttrandefrihet* är en resonerande föreställning som tar med publiken på en resa genom många av demokratins viktigaste händelser. Den tar avstamp i människans begynnelse med nedslag i epokavgörande händelser som antiken, boktryckarkonsten på 1400-talet, den svenska tryckfrihetsförordningen på 1700-talet samt FN:s bildande efter andra världskriget. Den är till lika stora delar en lättsam föreläsning som dramatiserade scener och samtal med publiken.

## Vad är demokrati?

**Sveriges Riksdag** förklarar demokrati som: "Folkstyre och folkmakt. En grundtanke med demokrati är att den som är medborgare eller bor i ett land ska ha möjlighet att vara med och tycka till om hur landet ska styras, till exempel genom regelbundna val."

Den tar även upp en annan grundtanke kring vad demokrati är. Nämligen en grundtanke om att alla människor är lika mycket värda och ska ha rätt till samma rättigheter, samt att alla i en demokrati ska ha rätt till att tänka och tycka vad man vill och ha möjligheten till att uttrycka sina åsikter öppet i både tal och skrift.

## Olika sorter av demokrati

Demokrati kan se olika ut och demokratiska länder har valt att styra landet på olika sätt.

T.ex:

**Representativ demokrati**, är när landet har regelbundna val där invånarna väljer politiker som får representera och styra landet.

**Direkt demokrati**, är när invånarna får vara med och påverka och besluta om en specifik fråga. Där är tanken att alla ska ta del i beslutet. Detta sker på olika sätt, det vanligaste är genom en folkomröstning.

## Yttrandefrihet

Yttrandefriheten är en av Sveriges fyra grundlagar. Dessa fyra lagar står över alla andra lagar och är grundläggande för vårt svenska samhälle, därför är det svårare att ändra på dem än andra lagar.

Yttrandefrihet finns därför att människor fritt ska kunna uttrycka vad dem personligen tycker och tänker. För att alla ska kunna argumentera och diskutera sina åsikter och ha rätt till att stå för dem.

I yttrandefrihetsgrundlagen står det också vad som inte är tillåtet, t.ex förtal eller att kränka en annan person grovt öppet eller privat (källa: **Sveriges Riksdag**).

**Censur** är inte tillåtet under yttrandefrihetslagen. Det innebär att myndigheterna inte får kontrollera vad som sänds på TV eller i radio, och liknande innan det ges ut till allmänheten. Censur är motsatsen till yttrande- och tryckfrihet. I ett samhälle där censur brukas kontrolleras det som trycks, sänds eller ges ut till allmänheten av en myndighet. Ett exempel på detta är en diktatur (källa: **Sveriges Riksdag**). Ett exempel på där censur har brukats i Sverige är filmcensuren. Den myndighet som ansvarade för censuren då den var i bruk var Statens biografbyrå. Denna myndighet hade som uppgift att förhandsgranska alla filmer som skulle visas offentligt. Vissa filmer till och med förbjöds helt att visas, då de ansågs vara för brutala eller erotiska. Exempel på filmer som förbjöds är bl.a Charlie Chaplins film *Diktatorn* och *Sökarna* från 1933 (källa: **Riksarkivet**).

## Kvinnlig rösträtt

Kvinnlig rösträtt infördes i Sverige året 1919, då som sista land i Norden att införa det. Finland införde rösträtt 1907, Norge 1913 och i Danmark 1915. Man hade innan dess talat om kvinnlig rösträtt flera gånger i riksdagen, men fram tills 1909 var det enbart den manliga allmänna rösträtten som man diskuterade. Innan 1912 fick endast ogifta, myndiga, rika kvinnor rösta - då uteslutande i kommunalvalet. När, eller om dem gifte sig förlorade dem denna förmån och blev då omyndiga vilket innebar att dem inte fick rösta alls (källa: **Riksarkivet**).

## Diskussionsfrågor

Vad tänker du på när du hör ordet demokrati?

Vad tycker du krävs för att ett land ska få kallas för en demokrati?

Hur ser demokratin ut på din skola/ i klassrummet?

Ska man då säga och göra precis vad man vill så länge det inte är något som är brottsligt?

Om du svarar *nej*, på denna fråga; ge ett exempel på saker man inte bör göra trots att det är lagligt.

Är det alla medborgares uppgift att upprätthålla demokratin eller är det bara statens jobb?

Om du svarar *ja*, hur kan man uppföra sig demokratiskt, respektive odemokratiskt?

Vore det bra med fler folkomröstningar i Sverige?

Om du svarar *ja*, nämn saker man skulle kunna folkomrösta om?

Har du blivit utsatt för näthat?

Har du varit med och näthatat någon?

Hur mycket använder du sociala medier?

Om du blev av med dina sociala medier och/eller blev tvungen att tänka på vad du skriver, hur tror du att det skulle påverka dig?

Har trollfabrikerna någon påverkan på demokratin?

Om du svarar *ja*, på vilket sätt?

Hur lätt/svårt är det med källkritik på nätet?

Vore det bra med röstplikt?

Vore det bra , med ett teoriprov om partierna för att man ska få rösta?

Om du får tänka fritt och fantisera, hur skulle du forma ett eget styrelsesätt som varken är demokrati eller diktatur?

## Frågesport/Quiz

### 1. Vad betyder ordet Demokrati?

- 1. Folkvald
- X. Folkstyre
- 2. Folkmassa

### 2. Vad kallar forskarna demokratin som människorna hade för 40 000 år sedan?

- 1. Stamdemokrati
- X. Flockledardemokrati
- 2. Lägerdemokrati

### 3. Vilka hade rösträtt i antikens Grekland?

- 1.  $\frac{1}{3}$  av männen
- X. Alla män
- 2.  $\frac{1}{3}$  av folket

### 4. Vad sa Platon om demokratin?

- 1. Åsikternas seger över kunskapen
- X. Kunskapens seger över åsikten
- 2. Folkets seger över åsikten

### 5. Vad innebär tryckfrihetsförordningen?

- 1. Man får säga och skriva vad man vill
- X. Man får säga och skriva nästan vad man vill
- 2. Man får inte säga och skriva vad man vill

### 6. Vilket år bildades FN?

- 1. 1948
- X. 1945
- 2. 1946

### 7. Finns det något/några partier och/eller organisationer som är förbjudna i Sverige?

- 1. Ja
- X. Nej
- 2. Ja, flera stycken

### 8. När tog Sverige bort statlig filmcensur?

- 1. 1981
- X. 1972
- 2. 2011

### 9. Vilket val var det första som kvinnor i Sverige fick rösta i?

- 1. Valet 1921
- X. Valet 1918
- 2. Valet 1931

**10. Vilket land i Norden var sist med allmän rösträtt?**

- 1. Finland
- X. Sverige
- 2. Island

**11. Vad innebär offentlighetsprincipen?**

- 1. Alla handlingar från stat och myndighet är offentliga
- X. Inga handlingar från stat om myndighet är offentliga
- 2. Vissa handlingar från stat och myndighet är offentliga

**12. Vad är en grundlag?**

- 1. En lag som ändras efter varje val
- X. Speciella lagar som är svårare att ändra än andra lagar
- 2. Lagen som talar om att Sverige är en monarki

**13. Hur många grundlagar har Sverige?**

- 1. Sju
- X. En
- 2. Fyra

**Facit**

- 1. x
- 2. 2
- 3. 1
- 4. 1
- 5. x
- 6. x
- 7. x
- 8. 2
- 9. 1
- 10. x
- 11. 1
- 12. x
- 13. 2